

Ömer Bozkurt, Yeni Felsefe (Bir Metodik Felsefe Tasavvuru), Maarif Mektepleri Yayınevi, Ankara, 2020, 216 sayfa

Arif ÇELEN¹

Milattan önce altıncı yüzyılda Miletli bazı düşünürlerin evreni mitosların dışında açıklama çabaları felsefenin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Doğa felsefesi olarak tabir edilen bu ilk dönemde filozofların çözüm aradıkları sorun, evrenin ilk maddesine yöneliktir. Dolayısıyla bu dönemin bazı filozofları çözümün doğada olduğunu düşündükleri için fizik ve astronomi gibi alanlara, diğer bazı filozofları ise çözümün sayılarda olduğunu düşündüklerinden matematiğe yönelmişlerdir. Bu dönemin ikinci evresinde ise felsefe yönünü doğadan insana çevirmiştir. Bundan dolayı filozoflar daha çok insanın ahlaki, politik, psikolojik ve sosyolojik taraflarına yönelik felsefi görüşler öne sürmüştür. Felsefenin bu yönleri dikkate alındığında görülecektir ki bu dönemde her filozof aynı zamanda bir bilim adamıdır. Bu durum Ortaçağ'ın sonuna kadar bu şekilde devam etmiştir. Ancak 18. yüzyılda felsefenin barındırdığı konular ve içeriklerinin genişlemesi tek kişinin bunları bilmesini zorlaştırmıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise Auguste Comte'un kurduğu Pozitivizmin ve yeni bilim anlayışının etkisiyle daha önce felsefenin egemenliğinde bulunan alanlar felsefeden ayrı, bağımsız birer disiplin haline gelmiştir. Felsefenin yeri ve önemi sorgulanmaya başlanmış, bir işlevinin kalmadığı iddiaları özellikle bilim adamları tarafından ortaya atılmıştır. Bilim adamlarının bu konudaki temel dayanakları, bilimin sürekli ilerlediği ancak felsefenin hep yerinde saydığı iddiasıdır. Hatta Stephan Hawking ve Leonard Mlodinov gibi bilim insanları felsefenin farklı olmaktan ziyade gereksiz olduğunu iddia etmişlerdir. Bu ağır eleştiriler karşısında tutunamayan felsefe, sadece ahlak ve metafizik gibi sınırlı bir alana çekilmiştir.

Bu yeni gelişmeler felsefenin farklı bakış açılarına, yeni ve güncel konulara olan ihtiyacı zorunlu kılmaktadır. Ömer Bozkurt tarafından kaleme alınan *Yeni Felsefe* kitabı da bu noktada felsefenin yaşamış olduğu bu alan sıkışmışlığına çözüm bulmaya çalışmaktadır. Yazar kitabının amacını, felsefenin hayattan kopmuşluğuna, işlevsellik kaybına, öneri, üretim ve görüş beyan etme kısırlığına yeni yollar ve imkânlar sunmak şeklinde belirtmektedir (s.10).

Kitap, felsefede aşına olduğumuz kavramsal üslup kullanımının aksine sade ve didaktik bir dille kaleme alınmıştır. Yazarın özellikle kitapta kullandığı felsefi kavramları eğitici ve öğretici bir şekilde açıklaması, kitabın anlaşılmasını kolaylaştırmakta ve bir akıcılık katmaktadır. Eser bu yönüyle felsefenin yoğun teknik kavramlar kullanılmadan da anlatılabileceğini ispatlar niteliktedir. Müellif, felsefe yapmanın belli bir dili olmadığını, her toplumun kendi diliyle felsefe yapabileceği iddiasında bulunmaktadır. Bozkurt bu fikrini desteklemek üzere Almanca'nın bir çoban dili olduğu için bu dille felsefe yapılamayacağını öne süren Leibniz'e karşın, Kant'ın Almancayla çok nitelikli felsefi eserler vermesini örnek olarak sunmaktadır (s.39). Müellifin bu bakış açısı her ne kadar felsefeyle uğraşanlar için çok cazip görünse de öncelikli olarak bir alt zeminin oluşturulması elzemdir. Ayrıca felsefi yapının inşası için dilin muhtevasının da yeterli olması gerekir. Bu açıdan değerlendirildiğinde yazarın öne sürdüğü tezin ancak uzun soluklu çalışmalar neticesinde meydana gelmesi mümkün gözükmektedir.

Yeni Felsefe kitabı bir giriş ve altı bölümden oluşmaktadır. Müellif giriş kısmında *Yeni Felsefe*'yi hangi ihtiyaçlara binaen yazdığına, yeni felsefenin nasıl yöntemler izleyeceğine ve tarihin hangi dönemini referans alacağına değinmektedir. Birinci bölümde ise yeni felsefenin hangi açıdan bir yenilik olduğunu bazı kelime tahlilleri üzerinden açıklamaktadır. Bozkurt, kitabın kalan

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Geliş/Received:20.02.2021 Kabul/Accepted:28.04.2021

diğer bölümlerinde felsefenin daha önce de değinmiş olduğumuz bunalımından ne tür yeniliklerle kurtulabileceğine yönelik önerilerde bulunmaktadır. Yazara göre bu önerilerin oluşturacağı yeni bakış açısı felsefeyi, dar alandan kurtarıp, işe yarar ve hayata dokunur yapacak, gerekirse kurallar ihdas edecek, geçmişten kurtarıp günümüze getirecek, bütün bilimlerle olan ilişkisini yeniden yapılandırarak özelliklere sahip olacaktır. Yazar söz konusu iddialarını felsefeyle ilgili bazı kavramlar üzerinden açıklayıp ispat etmeye çalışmaktadır. Kitabın sonuna geldiğinde yazarın bu iddialarını ispatlamada tutarlı olduğu görülmektedir.

Bozkurt, kitabın Giriş kısmında insanlık tarihini çağlara ve dönemlere ayırmanın bazı açılardan faydalı olduğunu ancak bazı yönlerden sorunlar çıkarabileceğine değinmektedir. Yazara göre, tarihi bu şekilde sınıflandırmalara ayırma, insanlık geçmişini bir bütün olarak anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Bununla beraber her sınıflama diğer bazı yönleri dışarıda bırakmaktadır. Bozkurt bu yargısına da sınıflandırmaların eksikliklerini dile getirerek temellendirmektedir. Bu noktadan devam eden yazar, *Yeni Felsefe*'nin bu sınıflandırmaları dikkate alacağını ancak daha çok tarihe kırılma anları yaşatan kişilere yoğunlaşacağını ifade etmektedir. Söz gelimi felsefe genel olarak Thales'le başlamasına rağmen kırılma Sokrates, Platon ve Aristoteles üçlüsünde gerçekleşmiştir. İslam dünyasında da felsefe Kindi ile başlamış, Farabi'yle beraber ilk kırılmaları yaşamış ve bu durum İbn Sina'yla da devam etmiştir. Yazar bu düşünceyi kendine referans alarak yeni bir sistem kurmaktadır (s.29-34). Yazarın bu bakış açısı felsefe de metodoloji geliştirmeye çalışanlar için yeni ve önemli perspektifler sunmaktadır. Çünkü tarihte fikrî kırılmalar yaşatan kişilerin bunu nasıl başardığını keşfetmek benzer veya apayrı kırılmaları yapabilmemize yardımcı olur. Bu noktada dikkat edilmesi ve gözden kaçırılmaması gereken husus ise tarihte yaşanan fikrî kırılmalara saplanıp kalmamaktır. Eserde bu husus doğrudan dile getirilmemekle beraber eserin genelinden çıkarılabilmektedir. Bununla birlikte bu hususun daha ön plana çıkartılması okuyucuya anlamada kolaylık sağlayabilir. Ayrıca metodu uygulamak isteyenlere de yanlış noktalara sapmamaları için önleyici rol oynayabilir.

Bozkurt sisteminin referans noktasını bu şekilde belirttikten sonra birinci bölümde 'yeni felsefe'den nasıl bir yenilik kastettiğini açıklamaktadır. Yazar, yeni kelimesinin anlamlarından özellikle "yine" kelimesiyle arasındaki ilişkiye dikkat çekmekte ve kendisinin de yeni kelimesini bu anlamda kullandığını belirtmektedir. Buna göre, yeni felsefeden kasıt felsefenin tamamen yeniden keşfi anlamında değil 'yeniden felsefe' anlamındadır. Bu açıdan bakıldığında yeni felsefenin yeniliği sorunda, metotta ve çözümdedir. Yazarın ortaya koyduğu bu durum felsefe tarihi boyunca hep var olmakla beraber unutulmaya yüz tutmuştur. Müellifin bu yeni metotla yapmak istediği, unutulmuş bu durumu yeniden gün yüzüne çıkarmaktır. Yazara göre, günümüzde felsefe denilince sadece felsefe tarihi anlaşılmalıdır (s. 67-70). Öyle görünüyor ki yazar bu yeni metotla, felsefenin sadece filozofların görüşlerinin derlemesi anlamında olmadığına bundan öte fikir üreten ve çözümler sunan yapısına geri döndürmeye çalışmaktadır. Eser bu yönüyle diğer felsefi kitaplardan ayrılmaktadır. Kitap, diğer çoğu felsefi eserde görülen bir konu üzerinden fikir yürütmenin aksine fikir üretmenin metodolojisine yoğunlaşmaktadır. Eser bu yönüyle felsefede yeni bir görüş öne sürmekten ziyade yeni görüşlerin günümüz şartlarında nasıl mümkün olacağına yoğunlaşmaktadır. Eserin diğer felsefi kitaplardan ayrılan başka bir özelliği ise daha sonra değineceğimiz yeni felsefe için önerilen hususlardır. Her ne kadar bu hususlar yeni olmasa da yazarın bunlara getirdiği yeni bakış açıları eserin diğer kitaplardan farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bozkurt, eserin ikinci bölümünde, "araçsal" ve "pragmatiksel" kavramlarını ele almaktadır. Yazar, felsefenin bizzat araçsal ve pragmatiksel olduğunu felsefe hakkında tarih boyunca yapılan tanımlar üzerinden temellendirmeye çalışmaktadır. Bozkurt, bu iki kavramın aynı zamanda felsefenin kelime anlamında bulunduğunu ifade ederek görüşünü güçlendirmektedir. Yunanca bir kelime olan felsefe, bilgelik sevgisi anlamına gelmektedir. Bu açıdan müellifin görüşü

değerlendirildiğinde durumun gerçekliği ortaya çıkmaktadır. Çünkü felsefe bizzat bilgi veya bilgelik değil ancak bilgiye veya bilgeliğe götüren yoldur. Ayrıca bilge veya bilgelik istenilen bir durum olduğuna göre felsefenin pragmatik olduğu da ortaya çıkmaktadır (s.83-92). Yazarın yeni felsefe için dile getirdiği bu iki husus özellikle felsefenin işlevselliği açısından büyük önem arz etmektedir. Nitekim günümüzde felsefeye getirilen eleştirilerin başında felsefenin bir işlevi kalmadığıyla alakalıdır. Müellif bu eleştirilerin yersiz olduğunu, filozofların pek çok görüşlerinin insan hayatına ve bilime katkı sağlayıp, faydalı olduğunu tarihteki birçok filozofun görüşlerinden örnek göstererek görüşünü kuvvetlendirmektedir. Ayrıca bu hususlar yazarın giriş kısmında açıkladığı amacına uygun düşmekte ve bu şekilde eserdeki uyum da ortaya çıkmaktadır.

Bozkurt, kitabın üçüncü ve altıncı bölümlerinde felsefeye getirilen bazı eleştirileri ele alarak yeni felsefenin bu konuda nasıl bir tavra sahip olduğunu açıklamaktadır. Üçüncü ve altıncı bölümleri beraber değerlendirmemizin sebebi, ikisinin birbirini tamamlayan konular olmasından dolayıdır. Bu eleştiriler, felsefenin hayatla iç içe olmadığına ve güncelden uzak kaldığına dairdir. Yazar bu eleştirilerin yersiz olduğunu “ütopik” ve “fütüristik” kavramları üzerinden temellendirmektedir. Bu iki kavramın genelde hayali devlet tasarımları için kullanıldığını belirten Müellife göre her ne kadar bu iki kavram hayali ve gerçek üstü görünseler de detaylarına inildiğinde durum farklılaşmaktadır. Yazara göre, ütopik tarz kullanılarak yapılan devlet tasarımları bizzat hayatın içindedir. Bu dilin kullanımının sebebi ise filozofların bazen gerçekleri doğrudan açıklayamamalarından kaynaklanmaktadır. Ancak kullandıkları sembollere iyice yoğunlaştığımızda göreceğimiz ki bu semboller o günkü devlet ve toplumun sorunlarını kapsamaktadır. Çünkü filozoflar güncel konuları olduğu gibi ele almamakta, onları tikelden tümele taşımaktadır. Müellif bu konuda ayrıca başka bir delil daha sunmaktadır. Ona göre bazı filozoflar tarafından ütopik olarak tasarlanan devlet ve şehir yapılanmaları günümüzde artık bir hayal ürünü değildir. Bu açıdan düşünüldüğünde felsefe günceli temele alarak gelecekle ilgili tasarımlarda bulunmaktadır. Yazara göre, yeni felsefe, felsefenin bu özelliğini yeniden gün yüzüne çıkartmaktadır. Yazarın, yeni felsefe için önerdiği bu husus aslında günümüzdeki büyük bir çelişkiyi de ortaya çıkarmaktadır. Teknolojide geline son noktada neredeyse hiçbir sanal tasarım saçma görülmezken durum felsefi eserler söz konusu olduğunda aksi bir noktaya evirilmektedir. Eser bu açıdan değerlendirildiğinde ne kadar da önemli bir noktalara temas ettiği ve yeni fikirler ortaya çıkardığı görülmektedir.

Bozkurt, dördüncü bölümde felsefenin alan daralmasından kurtulması için bazı önerilerde bulunmaktadır. Müellif bu konuda yeni felsefenin bu daralmışlığın üstesinden gelmesi için evrenselliğe karşı yerelliği öncelemesi gerektiğini belirtir. Çünkü yazara göre, bir fikrin evrensel olabilmesi için öncelikle yerelden hareket etmesi gerekmektedir. Ayrıca evrensel olan paradigmalardan çoğu kendi zamanının yerel konularıdır. Yazar bunun tamamen evrenselliği dışlamak anlamına gelmediğini ifade eder. Yazarın karşı çıktığı nokta ise günümüzde yapılan evrenselleştirme projeleridir. Çünkü evrenselleştirme tektipçiliktir. Felsefe de özü gereği tektipleştirmeye karşıdır. Yazar bu durumu aşmak için felsefecinin yereli öncelemesi gerektiğini iddia eder. Müellife göre, yeni felsefenin yerelden hareket etmesi, hem felsefeyi konu sıkıntısından kurtaracak hem de tek tipleştirmeye karşı koymasını sağlayacaktır. Yazar bu noktada yeni felsefenin yerelliği bir hareket noktası olarak aldığını ifade etmektedir. Daha sonra bu yerel fikirler evrenselleşebilecektir. Bu şekilde her yerel fikrin evrenselleşebilme imkânı olmaktadır. Müellif bu durumu açıklamak için “yerelevrenselleşme” tabirini önermektedir (s. 133). Her ne kadar bu tabirin manaya delaleti açısından bir sorun teşkil etmediği fark ediliyorsa da dilsel açıdan değerlendirildiğinde kullanım konusunda zorluklar yaşanabilir.

Bozkurt, beşinci bölümde felsefenin “normatif” bir özelliğe mi yoksa “meta” bir niteliğe mi sahip olduğunu tartışır. Yazarın bu iki kavrama özellikle yeni felsefede yer vermesinin sebebi, son zamanlarda felsefenin sadece meta boyutuna indirgenmesinden kaynaklanmaktadır. Yazar

felsefenin sadece meta özelliğine sahip olmadığını aynı zamanda normatif niteliğe de sahip olduğunu tarihten pek çok örnek üzerinden temellendirmektedir. Nitekim tarihteki birçok filozof, felsefenin ontoloji, epistemoloji, etik, siyaset ve sanat gibi konularında kendilerine göre kurallar koymuşlardır. (s.164-166). Yazarın görüşü bu örnekler üzerinden değerlendirildiğinde felsefenin yeniden bu özellikleriyle insicamlı bir hale getirilmesinin zorunluluğu gün yüzüne çıkmaktadır.

Sonuç olarak *Yeni Felsefe* felsefe hakkında dile getirdiği yenilikler açısından üzerinde dikkatle durulmayı gerektirmektedir. Ayrıca bu alanda yapılacak yeni çalışmalar için bir perspektif sunması açısından da kayda değerdir. Eser, sadece felsefe tarihiyle yetinmek istemeyen ve günümüzde asıl anlamıyla bir felsefenin zarureti hissedenenler için başvurulacak bir kaynaktır. Öte yandan eserde kullanılan sade dil, sadece akademik camianın değil felsefeyle ilgilenen herkesin kolaylıkla anlayabileceği bir üsluptur.